Nye Opgaver.

Foredrag ved de skandinaviske Naturforskeres Møde i Kjøbenhavn
Juli 1873 med tilføiede Bemærkninger.

Af

F. Lochmann,

Professor i Medicin, Medlem af det kongl. norske Videnskabers Selskab og
af Videnskabernes Selskab i Christiania.

Aftryk af N. M. f. Lægev., April 1874.

Christiania.

Det Steenske Bogtrykkeri.

1874.

I.

At de fleste epidemiske Sygdomme udbredes ved specifike Infektionsstoffe, er nu ved mange og omhyggelige Iagttagelser saa vel konstateret, at dette Spørgsmaal maa ansees for endelig afgjort, og det er for Hygienens Vedkommende et stort og væsentligt Fremskridt. Det vil ganske vist lykkes i ikke ringe Udstrækning at kunne undertrykke de fleste af disse Sygdomme.

Eftersom Antallet af de akute Sygdommes Ofre aftager, fremtræder Sygdom og Dødsfald af kroniske Sygdomme med saa meget større Betydning, og det er navnlig de tuberkuløse og skrofuløse Affektioner, der her i særlig Grad tiltrækker sig Opmærksomhed.

Overalt under de forsjelligste klimatiske og sociale Forhold indtager Tuberkulosen ubetinget den første Plads blandt kroniske Dødsaarsager. Den varierer fra $\frac{1}{5}$ til $\frac{1}{3}$ af samtlige Dødsaarsager, naar Ordet Tuberkulose tages ikke i den snevre patologisk-anatomiske Betydning, men i den videre hygieniske, idet Alt, hvad der fremtræder som Udtryk for den tuberkuløse Grundlidelse eller Diatese — tuberkuløs Meningit, kroniske Svulster i Kjertlerne, visse Benlidelser, Kramper og tidlig Død hos Børn af tuberkuløse Forældre etc. — henregnes dertil.

For den, som ser disse saa nært med hinanden forbundne Affektioners ætiologiske Sammenhæng, vil deres Identitet neppe være tvivlsom. Det Baand, der forener de forskjelligartede skrofuløse og tuberkuløse Affektioner, er ligesaa fast, deres Forbindelse ligesaa inderlig som mellem de første syfilitiske Saar igjennem Roseola, Kondylomerne indtil den sidste dødelige syfilitiske Hjernelidelse eller — for at vælge et andet Exempel — fra de første spedalske

Pletter og Pemfygusblærer gjennem Tuberkeludbruddet og de aarlange vexlende Symptomer af Nervelidelser, Paralyser og Nekroser indtil Døden. I begge disse Sygdomme — Syfilis og Spedalskhed — ere vi ikke i Tvivl om at henføre de mest forskjelligartede Affektioner af Huden, Slimhinderne, Bensystemet og Nerverne til den samme Grundlidelse, uagtet de optræde under saa vexlende Former og ofte i deres synlige Fremtræden adskilte ved lange Tidsrum af tilsyneladende Sundhed. Naar man fra disse Sygdomme overfører den samme Opfatning paa de skrofuløse og tuberkuløse Affektioner fra Kjertelsvulsterne i Barnealderen, Klorosen i Puberteten, de kroniske Forandringer i Lungernes Væv (Peribronkiterne), Kavernedannelsen til den sidste dødelige Eruption af Miliærtuberklerne, har man, som det forekommer mig, et ligesaa inderligt ætiologisk Sammenhæng som mellem hine den spedalske og syfilitiske Dyskrasi's vexlende og forskjelligartede Affektioner, hvis Identitet og Udspring fra den samme Grundlidelse dog af Alle erkjendes. Jeg behøver neppe at minde om, at denne Opfatning af Tuberkulosen som specifik Sygdom af og til kommer frem i Literaturen, siden dette Emne ved *Villemins* Inokulationsforsøg har vakt en saa almindelig og saa stor Interesse. Jeg har i en Aarrække praktiseret som Læge i et Distrikt, hvor Tæring og tuberkuløse Affektioner forekommer hyppigere end maaske i nogen anden Egn i Norge, og jeg er efterhaanden ved Kjendsgjerningernes overbevisende Kraft tvungen ind paa Specificiteten, der, som det forekommer mig, er den eneste Forudsætning, der tilfredsstillende kan forklare den eiendommelige af klimatiske, hygieniske og sociale Forhold uafhængige Maade, hvorpaa Tuberkulosen forekommer. Den patologiske Anatomi, der istedetfor at tjene den medicinske Videnskab nu er bleven dens Herskerinde, har i en ganske særegen Grad bidraget til at udslette den ældre *Laennec'ske* paa omhyggelige og skarpe Iagttagelser grundede specifike Opfatning. Den patologiske Anatomi naar ikke hen til det Specifike. Det syfilitiske Pus, det varioløse Pus og det simple, godartede Sekret fra et Saar kan neppe mikroskopisk eller

kemisk adskilles. Den vigtigste og væsentligste Egenskab, den Række af Forandringer, som en eneste af disse Celler kan fremkalde i Organismen, ligger udenfor den patologiske Anatomi. Det maa være tilladt at føre denne Tanke noget videre. Indtørret Pus — osteagtige Foci — kan vel bevare deres Specificitet og trods et ensartet patologisk-anatomisk Udseende være af høist forskjellig Betydning for Organismen: snart uskadelig, snart specifikt inficerende. Det samme maa vel ogsaa gjælde om den Samling af Celler, der betegnes som Miliærtuberkel. Under denne Forudsætning, og jeg tror, at Slutningerne ere logiske og korrekte, ville de Forsøg, hvorved Tuberkler ere fremkaldte ad mekanisk Vei, ikke have fuld Beviskraft, naar de opstilles mod Tuberkulosens Specificitet. Tuberkler ville ligesom Pus kunne have forskjellige Vitalegenskaber. Det forekommer mig, som vi i det Hele nærme os en mere ætiologisk Opfatning og Inddeling af Sygdomsprocesserne, idet vi ikke lade det Ensartede i det patologisk-anatomiske Fund eller den lokale Affektion, men det, hvoraf den har udviklet sig, Aarsagen, være bestemmende for Diagnosen. Det er dette, vi for Øieblikket gjøre ved Syfilis. De forskjelligartede Virkninger af Malariagift henføre vi trods deres vexlende Symptomer — Feber, Neuralgi etc. — til den samme Aarsag uden at nære den mindste Tvivl om deres Identitet. Den ætiologiske Opfatning er analog med den Maade, hvorpaa nu naturhistorisk Identitet bestemmes. De mest forskjelligartede Dyr- og Planteformer opfattes som identiske naar den ene Form umiddelbart nestammer fra den anden: Det er et Fremskridt i den almindelige naturhistoriske Tænkning, en videre Opfatning af Identiteten, der i Naturvidenskaben i det Hele — navnlig i Zoologi — er kommen til sin Ret, men som endnu ikke er trængt igjennem i Medicinen. Her er ikke Tale om en løs henkastet Tanke eller en tvivlsom, om end tiltalende Hypotese, men om klare og vel konstaterede Kjendsgjerninger overførte paa andre Dele af Naturvidenskaben.

Hvad de skrofuløse Affektioner angaar, synes det nødvendigt at adskille dem i flere bestemte Grupper. En Del

af de som Kjertelsyge betegnede Affektioner er intet Andet end Udtryk for nedarvet syfilitisk Dyskrasi og er simpelthen Syfilis. Kan Syfilis overføres ved Inokulation, maa denne Art Skrofulose ogsaa kunne overføres. En ikke ringe Del af de skrofuløse Affektioner er Udtryk for den kroniske Forgiftning, fremkaldt ved de specifiske exantematiske Sygdomsgiftes Forbliven i Organismen. Forholdet er vel kjendt. Man har ment, at de akute Exantemer vakte en allerede tidligere existerende skrofuløs Diatese, eller at det simpelthen var et Udtryk for den Svækkelsestilstand af Organismen, disse Sygdomme efterlader.

Et Udtryk for denne kroniske Forgiftning er Immuniteten. Kjendsgjerningerne — Eftersygdommene af de akute Exantemer — indrømmes af Alle; det er om deres Fortolkning, at der er vakt Tvivl. Jeg vover at udtale, at Enhver, som omhyggelig iagttager de akute Exantemer med deres Følger, og som gjør sig Umage for at glemme den tilvante doktrinære Opfatning, vil erkjende, at der er et dybere og inderligere Sammenhæng mellem det første akute Stadium — Feber, Exantem, Deskvamation — og de senere sekundære Symptomer — Immuniteten, Kjertelhævelserne, de kroniske Hududslet —, og at Analogien med Syfilis, dens primære og sekundære Symptomer, er umiskjendelig; disse Sygdomme, tidligere saa adskilte, frembyde for denne Opfatning den største Lighed.

Det synes, som her, om end kun glimtvis og uklar, en almindelig Lov for de infektiøse Sygdomsgiftes Indvirkning paa Organismen kommer frem i Dagen, og denne *W. Boeck's* eller maaske først af *Schønlein* udtalte Tanke tør blive af større Betydning for Patologiens fremtidige Udvikling, end vi nu kunne overse.

En tredie Gruppe af saakaldte skrofuløse Affektioner er Udtryk for den tuberkuløse Dyskrasi i Slægten. Dette Forhold er saa bekjendt, at det kun behøver at antydes.

Det er ikke urimeligt, at man ved nøiagtig og omhyggelig Iagttagelse vil kunne finde bestemte Forskjelligheder af disse tre ætiologisk adskilte Grupper af Skrofuloser:

den syfilitiske, den tuberkuløse og den Skrofulose, der optræder som sekundært Symptom efter et akut Exantem.

Tuberkulosens Arvelighed er af Alle erkjendt, og fra Hygienens Side lader sig her kun Lidet udrette. Hvad der først har bragt den ind i Slægten, er meget vanskeligt at afgjøre. De Undersøgelser, jeg har rettet mod dette Punkt, have ikke givet mig noget bestemt Resultat. Sygdommen antager ofte et progressivt Forløb. Forældrene have en langsomt forløbende Brystaffektion; hos Børnene udviklse Sygdommen tidligere og har et hurtigere Forløb; Børnebørnene dø i en spæd Alder af tuberkuløs Meningit eller Krampe. I andre Slægter har Sydommen en regressiv Gang. Børn af en Fader eller Moder, der er død i en yngre Alder af Svindsot, naa længere hen i Livet, før Sygdommen udvikler sig, og den har hos dem et meget langsomt Forløb. Den næste Generation frembyder intet Tegn til Sygdommen. Atter i andre Tilfælde forekommer den sporadisk i en Slægt, uregelmæssigt; den sparer et Individ og angriber et andet, uden at Levesæt eller hygieniske Forhold kunne forklare dens lunefulde Optræden. Individer af tvivlsom og vaklende Helbred kunne undgaa Sygdommen, medens deres tilsyneladende robuste Sødskende bortrykkes af den.

Naar man staar paa et exklusivt Specificitetens Standpunkt, maa man ved Tuberkulosens spredte Forekomst i en Slægt antage, at den findes hos alle Individer af en saadan Slægt, og at den altsaa kan være latent for et helt langt Liv og under tilsyneladende god Helbred.

Det forekommer mig, som denne Latens, som vi for den syfilitiske og spedalske Dyskrasi's Vedkommende ubetinget antage, ogsaa maa kunne overføres paa vor Opfatning af Skrofulose.

Naar man anfører de mangfoldigste Aarsager — slet Luft, mangelfuld Ernæring og Beklædning etc., som tilstrækkelig til at fremkalde Tuberkulosen, staar man, saavidt jeg skjønner, paa samme uskyldige doktrinære Standpunkt, som vi for tyve Aar siden gjorde ved Ætiologien af Kolera og Tyfus. Tuberkulosen decimerer nogle af vort Lands rigeste

Slægter. Jeg har undersøgt de forekommende Sygdomme hos Befolkningen af Skovstrækningen mellem Norge og Sverige, hvor der Slægt efter Slægt føres det usleste og tarveligste Liv: Brød af Furretræets Bark, Bygmelskager, Kaffe og den mindst mulige Mængde Kjød og Melk nedsætter hele Slægtens aandelige og legemlige Energi. Men jeg fandt hverken Kjertelsyge eller Svindsot der.

Jeg tror, at intet Andet end Opfatningen af den Sygdom som specifik, arvelig og smitsom kan forklare det Uregelmæssige ved dens Forekomst. Tuberkulosens Overførbarhed hos Ægtefolk eller mellem Individer, der leve i nært personligt Samkvem, er nu ved mange Kjendsgjerninger utvivlsomt konstateret.

Der er imidlertid endnu et ikke ringe Antal Tilfælde af Tuberkulose, hvor denne Sygdom er erhvervet, og hvor dens Oprindelse, naar man holder paa Specificiteten, ikke er ganske let at paavise. Tuberkuløse Individers Seng- og Gangklæder, der uden at renses senere benyttes, kunne maaske forklare nogle af disse erhvervede Tilfælde. Opmærksomheden og Profylaxen har tidligere ikke været henledet paa dette Punkt. Om Boliger, mindre Værelser eller Rum kunne optage, bevare og senere meddele det specifike Stof, er tvivlsomt. Nogle Iagttagelser pege maaske i den Retning.

Gerlach i Berlin har nylig atter stærkt fremhævet den Betydning, Nydelsen af tuberkuløse Dyrs Kjød og Melk har; ogsaa i den Retning faa vi aabne vore Øine.

Jeg kommer endelig til et meget vanskeligt og tvivlsomt Punkt, og jeg ved, at hvad jeg nu vil udtale, vil blive hørt og modtaget med Uvilje.

Vakcinationen har, som jeg tror, nogen og maaske ikke ringe Betydning til at fremkalde og sprede skrofuløse, maaske ogsaa tuberkuløse Affektioner. For at undgaa enhver Misforstaaelse vil jeg strax udtale, at jeg anser Vakcinationens betryggende Virkning mod Koppeepidemier som en af de sikreste Kjendsgjerninger i den hele Medicin. Jeg vilde ikke vove at udtale mig imod dens Ophævelse. Men efter min Erfaring giver den Anledning til Sygdomme, navnlig

skrofuløse Affektioner, og spreder Sygdomsgifte ikke alene den syfilitiske, hvilket nu vel af Alle indrømmes, men rimeligvis ogsaa andre i en Udstrækning, hvorom det for Øieblikket er umuligt at udtale noget Bestemt; den er maaske stor og betydningsfuld, maaske meget liden og uvæsentlig. Jeg vil have Vakcinationen udført med langt større Omhu, end det ialfald i Regelen sker hos os*) og med en omhyggeligere Undersøgelse af det Barns og den Slægts Sundhedstilstand, hvorfra Lymfen tages.

Vakcinationen er langtfra at være nogen uskyldig Proces. Ligesom ved de exantematiske Sygdomme ere de sex Kopper og den ubetydelige Feber kun den første aabenbart fremtrædende Virkning af Vakcinegiften. Her er en fuldstændig Analogi med de akute Exantemer. Jeg tvivler ikke paa, at Antallet af skrofuløse Børn — saaledes som Folketroen overalt vil det — er tiltaget siden Vakcinationens Indførelse. Forsaavidt man ikke har benægtet denne Kjendsgjerning, har man forklaret den derhen, at tidligere bortrykkedes under Koppeepidemierne alle svagelige Børn; Vakcinationen tillader dem nu at leve. Denne Sats er saa ofte udtalt og optrykt, at den næsten er gaaet over til et Dogme.

Jeg beder enhver Læge, der i en Aarrække har behandlet epidemiske Syge, gjenkalde i sin Erindring, hvilke Børn der ere døde under de herskende Epidemier; det er ofte stærke og kraftige Børn, der angribes voldsomst og snarest bortrykkes. Med Hensyn til Tyfus vide vi Alle, at hos unge, raske, kraftige Individer er Faren størst; men det gjælder, som jeg tror, de fleste Infektionssygdomme.

Intet er almindeligere, end at en Moder forklarer, at et Barn, der har været sundt og raskt, efter Vakcinationen har lidt paa Helbreden, har havt hovne Kjertler, Udslet og aldrig været saa raskt som før. En kjærlig Moders Øie ser i dette Stykke skarpere og længere end Videnskabsmanden.

Jeg vover at tro, at naar Opmærksomheden er henle-

---

*) I Norge findes et stort Antal ulægekyndige Vakcinatører.

det paa dette Forhold, ville Andre maaske bekræfte min Iagttagelse. Skrofulose, opstaaet efter Vakcination, kan maaske ogsaa skyldes Overførelse af en anden Sygdomsgift samtidig med Vakcinelymfen, saaledes som det for den syfilitiske Gift er vel konstateret.

Den Skrofulose hos Børn, der er nedarvet Syfilis — den første Gruppe af de skrofuløse Affektioner — overføres høist sandsynligt ved Vakcinationen ligesom Syfilis selv.

Den anden Gruppe af skrofuløse Affektioner, Udtrykket for en kronisk Forgiftning med de exantematiske Sygdommes Gift, overføres rimeligvis vanskeligere eller maaske slet ikke. Experimentet er paa dette Omraade ikke tilladt.

Den Skrofulose, der er et Udtryk for den tuberkuløse Dyskrasi's Optræden i Barnealderen, er rimeligvis ligesaa inokulabel og overførbar ved Vakcinationen som tuberkuløse Affektioner i Almindelighed. Der er som bekjendt nu ikke Faa, der anse Tuberkulosens Inokulabilitet for utvivlsom.

Endnu Et: Naar vi tale om Muligheden af at overføre Sygdomsspirer ved Vakcinationen og navnlig Spiren til Tuberkulosen, kunne vore Iagttagelser ikke ansees afsluttede, om Barnet i de første Uger, Maaneder eller maaske Aar efter Vakcinationen er sundt og intet Tegn til Sygdom frembyder. Nogle mærkelige og vel konstaterede Kjendsgjerninger vise, at de specifike Sygdomsgifte kunne i en Aarrække efter deres Indførelse ligge skjulte i Organismen, inden deres Virkninger fremtræde aabenbart. Der er flere Exempler paa, at Englændere efter et Ophold i de Kolonier — Surrinam, Barbados —, hvor Spedalskheden forekommer, vende hjem til England med tilsyneladende god Helbred, først efter en Aarrække bryder den Sygdom ud, der utvivlsomt er erhvervet ved tidligere Ophold i Kolonien. Med denne Analogi og med den Kjendsgjerning for Øie, at endog arvet Tuberkulose ofte først langt hen i Livet kommer til Udbrud, tør det vel være, at den ved Vakcinationen muligt overførte tuberkuløse Gift først efter en Aarrække — i Puberteten eller maaske senere — fremtræder aabenbart. Vi

faa forske i den Retning og med Øiet aabent for denne Mulighed. Det er kun dette, jeg her vil have udtalt.

Jeg tror, at her foreligger nogle af de vanskeligste og vigtigste Opgaver for den nyere Hygiene.

II.

Ovenstaaende Foredrag er gjengivet efter Hukommelsen, men som jeg tror i alt Væsentligt korrekt. Det er med Hensyn til Tuberkulosen et exklusivt specifikt Standpunkt, og er jeg deri ganske vist ikke bleven misforstaaet. De saakaldte skrofuløse Affektioner har jeg vovet at sondre i flere skarpt adskilte Grupper, ligesom min Opfatning af de akute Exantemers Eftersygdomme er afvigende fra den tilvante. Endelig er der udtalt en bestemt og alvorlig Anklage mod Vakcinationen, idet den i og for sig idetmindste hos ikke faa Individer er en mere indgribende Akt, end man hidtil har villet se, dels muligt bidrager i en vis Udstrækning til Udbredelsen af andre specifike Sygdomsgifte (syfilitisk, tuberkuløs m. fl.).

Da der ved Naturforskermødet kun blev tilstaaet ½ Time til hvert Foredrag, maatte Fremstillingen og Udviklingen af saa omfattende Emner blive altfor koncentreret og ufuldstændig.

Idet jeg meddeler dette Foredrag i Magazinet, maa det være mig tilladt at vedføie nogle Bemærkninger.

En særlig Grund til nu at offentliggjøre det, er den stærke og almindelige Uvillie, hvormed det blev modtaget ikke alene af de Danske i den derpaa følgende livlige Diskussion, men ogsaa ialfald af flere af mine Landsmænd, hvorom en Opsats i et af vore Dagblade bærer Vidne. De svenske Medlemmer af Sektionen udtalte sig, saavidt jeg mindes, ikke dengang; men et kort, maaske altfor kort Referat i „Hygæa“ bærer just ikke Spor af nogen velvillig Opfatning.

Man bebreidede mig meget stærkt under den paafølgende Diskussion, at jeg ikke havde meddelt eller kunde støtte mig til Kjendsgjerninger, som kunde bevise Rigtigheden af min eiendommelige Opfatning. Naar Talen er

om de tuberkuløse Affektioners Indentitet eller Eftersygdommene af de akute Exantemer eller det siden Vakcinationens Indførelse forøgede Antal af skrofuløse Børn eller det, at Vakcinationen i mange Tilfælde hos et tidligere friskt Barn har været Udgangspunktet for en senere aarlang Sygelighed, da ere jo virkelig Kjendsgjerningerne tilstede i tilstrækkelig Mængde, og det er kun Maaden, hvorpaa de opfattes og sammenknyttes, der er ny. Man har villet nægte mig Ret dertil, og jeg indrømmer villig, at jeg er gaaet lidt udenfor den mekaniske og statistiske Opfatning og Sammenstillen af Kjendsgjerningerne; man har villet betegne dette som uvidenskabeligt, hvilket jeg fra et vist Synspunkt maa medgive er ganske korrekt og konsekvent. Buckle siger et Sted i sin Afhandling om Kvindens Betydning for det intellektuelle Fremskridt, at Videnskab ikke bestaar i at indsamle Kjendsgjerninger, men at bringe dem i Forbindelse med hinanden. Den, der kun indsamler Kjendsgjerninger, siger Buckle, er en Pedant. Jeg er ofte under Gjennemlæsningen af vor Tids saa frodige medicinske Literatur kommen til at tænke paa denne Ytring. Enhver, der har taget medicinsk Examen og er i Besiddelse af et vist Antal Sygejournaler, helst saa vidtløftige som muligt, samt dertil hørende Temperaturkurver og statistiske Tabeller, anser sig for en Videnskabsmand og bliver af sine Kolleger anerkjendt derfor. Det er dem, som har bemægtiget sig Journalliteraturen og deri nedlagt en Masse af videnskabeligt Raamateriale, som tilslut Ingen kan overkomme at bearbeide. Overalt i Medicinen savner man Oversigt og ledende Tanker, og de fleste medicinske Discipliner er bleven en usammenhængende og uoverkommelig Hob Kjendsgjerninger. Det være langt fra mig at ville undervurdere det Arbeide, der er nedlagt i alle disse Iagttagelser, eller at ville nægte deres store Betydning for Videnskabens Fremskridt; men naar dette og kun dette skal ansees for Videnskab, naar der kun er Plads for Tal og ikke for Tanker; — naar alt Andet afvises som uvidenskabeligt, saa gaar denne Retning sikkert for vidt. Der gives andre end de mekaniske Metoder for Undersø-

gelse af Kjendsgjerninger, og det er ikke disse Metoder, der har gjort Medicinen til en Videnskab, hvori de Gamle mente der var aliqvid divinum. Det gaar ikke an at være passiv ligeoverfor denne Retning; den bør anerkjendes i sin Begrændsning; men den repræsenterer ikke Videnskaben fuldtud.

Med Hensyn til de kroniske Sygdommes Aarsagsforhold staa vi som oven anført paa det Standpunkt, hvorpaa vi for en Menneskealder siden gjorde med Hensyn til Kolera og Tyfus, Skarlagensfeber, Difterit etc. Vi se ikke den specifike Aarsag og søge Grunden til disse Sygdommes Optræden i de mangfoldigste, mest uensartede og ofte modstridende hygieniske Forhold. For Spedalskhedens Vedkommende har jeg allerede ved et tidligere Naturforskermøde fremholdt den specifike Opfatning som den eneste, der kunde forklare denne Sygdoms eiendommelige Forekomst og Udbredelse, og jeg vover at tro, at denne Mening nu ikke tæller saa ganske faa Tilhængere, ligesom der er kommet nye Kjendsgjerninger til, der ikke kunne forklares paa nogen anden Maade end at antage Sygdommen for specifik og overførbar. Jeg har i mit Arbeide om Spedalskheden antydet, at det har en væsentlig Interesse deri, at man gjennem Analogien af Spedalskhedens Specificitet kunde komme ind paa Tuberkulosen.

Ogsaa i en anden Henseende er der Analogi mellem den tidligere doktrinære Opfatning af de epidemiske Sygdomme, at vi dengang ligesom nu ved Tuberkulosen oversaa de lettere, ufuldstændigt udviklede Former. Det varede mange Aar, inden vi erkjendte, at en let Kolerine, som ikke hindrer den Syge fra at gaa oppe og udføre sine sædvanlige Forretninger, kunde være et Udtryk af Koleragiftens Indvirkning paa Organismen, og at den med Hensyn til Smitteevnen stod ved Siden af et fuldt udviklet dødeligt Tilfælde, og det varede meget længe, inden vi fik Øinene aabnede for, at det, som sammenbandt de spredte Tilfælde af maaske meget alvorlig Tyfus, kunde være let simpel Feber, hvis Diagnose kun lod sig stille ved den Sygdom, hvorfra den udgik, og ved de Tilfælde, den ved

Smitte fremkaldte, med andre Ord, at kun Sammenhænget og ikke de Symptomer, hvormed Sygdommen selv fremtraadte, var afgjørende for dens egentlige Natur. Det er en berettiget Analogi at overføre dette Fremskridt paa de specifike kroniske Sygdomsprocesser; ligesom disse lettere Former bragte Sammenhængen tilveie mellem de spredte Led af Kredsen i de akute Sygdommes Udbredelse, saaledes ville vi ogsaa for de kroniske Sygdomme og navnlig for Tuberkulosen faa en klarere og inderligere Forbindelse under de Forhold, hvor man tidligere — f. Ex. ved dens Forekomst i Slægten — intet Forbindelsesled kunde finde.

Dersom Tuberkulosens Opfatning som specifik Sygdom kun var et Emne af videnskabelig Interesse, kunde man roligt afvente, at Sandheden og Klarheden af dette Forhold efterhaanden, om end langsomt kom frem; men i Virkeligheden er Konsekventsen af denne Opfatning af indgribende hygienisk Betydning. Dersom Tuberkulosen var et Udtryk af slette hygieniske Forhold, slet Luft, utilstrækkelig Ernæring og Beklædning, eller, som Andre ville, for Befolkningens Tæthed, vilde Løsningen af den Opgave at indskrænke denne Sygdoms Udbredelse ligge meget fjern eller næsten være uopnaaelig. Er Sygdommen derimod specifik, meddeles den enten direkte ved Smitte eller paa endnu uopklaret Maade fra det ene Individ til det andet, fra den ene Slægt til den anden, da er der ialfald nogen Udsigt til efterhaanden at indskrænke dens overhaandtagende Udbredelse. Indtil en vis Grad gjælder det samme her som for Kolera og Tyfus; saalænge vi troede paa deres spontane Oprindelse hvorsomhelst af slette hygieniske Forhold og grundet i en egen Luftkonstitution, vare vore Forholdsregler planløse og uden Energi og Omtanke. Fra det Tidspunkt af, da deres specifike Gifte almindelig erkjendtes, blev vor Profylaxe planmæssig, energisk og virksom.

Beviset for Tuberkulosens Specificitet kan ganske vist for Øieblikket ikke føres afgjørende og evident, og Specificiteten maa for Tiden betragtes som en mere eller mindre sandsynlig Hypotese. Man kan naa til den ad to

Veie, dels ved at vise, at alle de hidtil anførte Aarsager til Tuberkulosen er utilstrækkelige og modsigende, dels ved at undersøge om Forudsætningen af Sygdommens Specificitet tilfredsstillende forklarer dens Optræden og Udbredelsesmaade, og jeg tror, at man ad begge disse Veie maa føres ind paa Specificiteten. Som en af de mærkeligste Kjendsgjerninger ved Tuberkulosens Forekomst maa man betegne dens Optræden og stærke Udbredelse i enkelte Distrikter, hvor den for en Menneskealder siden var ukjendt, uden at der i de hygieniske eller sociale Forhold er foregaaet nogen Forandring. Jeg kjender to saadanne Lokaliteter i Lister og Mandals Amt: den ene paa Gaardene omkring Lunde i Søgne Sogn, den anden i Thveds Sogn. Paa begge Steder betegnedes Tæring og Kjertelsyge af gamle Folk enstemmig som en ny Sygdom, og man kunde angive de Personer, som først vare angrebne, og den var nu der mere udbredt, end jeg har iagttaget noget andet Sted. Det var saa langt fra, at der var foregaaet nogen Forandring til det Værre i de sociale og hygieniske Forhold, der kunde sættes i Forbindelse med denne Sygdoms Oprindelse og Udbredelse, at snarere det Modsatte var Tilfælde: Velstanden var tiltaget, Boligerne forbedrede. Den ene af disse Lokaliteter udmærkede sig endog ved særlig heldige hygieniske Forhold; Gaardene laa frit, paa tør Bund og i Sollyset.

Det er denne og ensartede Erfaringer, der have bragt mig ind paa Specificiteten. Naar man gjennemgaar *Hirsch's* Arbeider om Tuberkulosens geografiske Udbredelse, vil man støde paa mange Kjendsgjerninger, der kun under Forudsætning af Specificiteten tilfredsstillende kunne forklares. Jeg skal forøvrigt ikke her gaa mere ind paa disse Kjendsgjerninger, som jeg paa et andet Sted skal forsøge at samle og fremsætte.

Der er ganske vist i vore mere afsidesliggende Landsbygder, navnlig paa Landets Vestkyst og paa Nordlandet, Distrikter, hvor det endnu maatte lykkes at komme dens første Udbredelse og Optræden paa Spor, og jeg tillader mig at henstille til Kollegerne i disse Egne at have

Opmærksomheden henvendt paa dette Forhold. Dr. *Bidenkap*, der under sin Undersøgelse om Spedalskheden opholdt sig i lang Tid i de bergenske Fjorddistrikter og blev konsuleret af mangfoldige Syge, har meddelt mig, at han blandt alle disse Patienter kun traf to Tilfælde af Svindsot; begge vare indflyttede. Nu er Forholdet forandret; Kommunikationerne og med dem Befolkningens Bevægelighed er tiltaget, og under disse Forhold vil Tuberkulosen udbrede sig mere og mere, saa at den til Slutningen endog i de afsidesliggende Distrikter vil ansees som noget normalt. *Niemeyer* giver i sin Patologi, hvor han omtaler Aarsagerne til Tæring, en særdeles smuk og korrekt Fremstilling af de Leilighedsaarsager, der fremkalde den; det er Altsammen rigtigt, dog kun under den Forudsætning, at den latente, men nødvendige Betingelse (den tuberkuløse Diartese eller korrektere talt Tuberkulosen selv) findes hos Befolkningen. I Nøstdal, Holmedal og Kinn, de mest spedalske Distrikter, tvivler nu Ingen paa, at Forkjølelse og Ondtliden paa Fiske er tilstrækkelig til at fremkalde Spedalskhed. Den latente Spedalskhed er der saa almindelig, at man rent glemmer dens Nødvendighed. Der findes enkelte Stammer, f. Ex. i Tartariet, hvor Syfilis har gjennemtrængt den hele Befolkning. Man vil der tro, at enhver Iritation paa Slimhinderne kan fremkalde Kondylomer eller en Forkjølelse den syfilitiske Iritis. Naar Talen er om Tuberkulosen og dens Aarsager, er, som jeg tror, Forholdet ganske som i disse smaa Lokaliteter, hvor vi ved at se lidt udover disse Distrikter og Stammer med Lethed kunne erkjende Sandheden. Tuberkulosen er nu saa udbredt, at det kun med Vanskelighed vil lykkes at finde ganske uberørte Lokaliteter.

Et særligt Argument for Tuberkulosens Specificitet kan, som jeg tror, hentes fra dens Udbredelse og Forekomst hos Dyrene og navnlig Hornkvæget. Jeg har ovenfor nævnt *Gerlach's* Autoritet, vistnok den vægtigste, som kan anføres inden denne Disciplin. Den store Udbredelse Hornkvægets Tuberkulose i Sverige har faaet ved Ayrshirekvæget, kan vel neppe forklares uden ved at antage Sygdommen for specifik.

Det er hos Kvægets Aristokrati, der faar det bedste og kraftigste Foder og Skjøtsel, at Tuberkulosen er hyppigst. En lignende Udbredelse af Tuberkulosen som den, der har fundet Sted i Sverige, forestaar os, og jeg har paa et andet Sted indtrængende gjort opmærksom paa den store Fare, som herfra truer den offentlige Sundhed.

Der er endnu Et, som maa mindes, om man vil forsøge, om de Kjendsgjerninger, der for Øieblikket foreligge, passe til Hypotesen om Tuberkulosens Spicificitet. Det er sandsynligt, at der gives destruktive Lungesygdomme, der frembyde patologisk-anatomiske Ligheder med den virkelige Tuberkulose og vanskelig paa Sektionsbordet kunne adskilles fra den. Man angav tidligere visse Kjendetegn som karakteristiske for de syfilitiske Hudaffektioner; udmærkede Syfilidologer have sagt mig, at disse karakteristiske Kjendetegn kunne mangle, og at Diagnosen af en syfilitisk Hudsygdom i nogle Tilfælde ikke kan stilles af Udslettets Form, Farve eller Forekomst, men kun ad ætiologisk Vei. Her er altsaa en Analogi, kun at det er et indre Organ, det her gjælder. Jeg er for min Del tilbøielig til at tro, at der gives visse Former af Phtisis, der forekommer hos Individer, som tidligere have lidt af sekundær Syfilis, og hvor den destruktive Proces i Lungerne simpelthen er Syfilis. Hvis Talen var om et Ulcus paa Skinnebenet, vllie vi Alle være enige om, at det, hvis Syfilis var gaaet i Forveien, rimeligvis vilde være syfilitisk, selv om det manglede de specifike Karakterer og ikke var synderligt forskjelligt fra et almindeligt kronisk Ulcus. Ulcerationer i indvendige Organer maa kunne opfattes fra samme Standpunkt.

Det er ganske besynderligt med disse Kjendsgjerninger, tilsyneladende saa objektive og uforanderlige og i Virkeligheden saa føielige. Det tør maaske gaa med disse Kjendsgjerninger som med de tidligere Beretninger om Kolera- og Tyfusepidemier. Det er utroligt, at vi nogensinde have kunnet betvivle disse Sygdommes Udbredelse ved specifike Smittestoffe. Koleras Udbredelse i 1853 ved Kontagium ligger saa klart for os, naar vi gjennemlæse Be-

retningerne fra denne Epidemi, at det næsten er ufatteligt, at vi dengang kunde undlade at se det. Det er Maaden, hvorpaa vi se, de forskjelligt farvede Glas, hvorigjennem vi iagttager, ikke Tingene selv, der ere forandrede. I de fleste saakaldte Iagttagelser lægge vi mer eller mindre ubevidst Noget af vor subjektive Opfatning, og der er i Aandens og Tankens Verden meget, som minder om Astigmatisme og Farveblindhed.

Da Vakcinationen blev indført, var der kun een Mening om dens store Nytte. De ødelæggende Koppeepidemier laa for nær, til at man kunde miskjende dens store Betydning. Ingen og allermindst Lægerne tænkte paa Andet, end at det var en uskyldig let Affektion, der var traadt istedetfor en livsfarlig og næsten uundgaaelig Sygdom. Først senere, uvist naar, kom paa forskjellige Steder og i flere Lande en Opinion mod Vakcinationen. Jeg lægger nogen Vægt paa denne Opinion, der var et Udtryk for Folkets instinktmæssige Opfatning. Jeg tror, at der i Videnskabernes og navnlig i den medicinske Videnskabs Historie er meget, der kunde bringe os til at mindes, at Sandheden har været tidligere og skarpere opfattet af Mængden, Folket, eller hvorledes man nu vil betegne det. Ved epidemiske Sygdommes Udbrud var det i Middelalderen en almindelig Tro, at Brøndene vare forgiftede; lige indtil vor Tid har man anseet dette for den uvidende Mængdes Overtro. Først i de sidste Aar have mange og sikre Erfaringer vist, at Udbredelsen af Tyfus, Kolera, Koldfeber i mange Tilfælde sker alene ved Drikkevandet og af en enkelt Brønd eller Vandledning. Det bekjendte Koleraudbrud i Aaret 1854 i Broad Street i London, hvor der var kommet Koleragift ned i en Pumpe, og den Tyfusepidemi, der nylig var udbrudt i Aker, viser, med hvilken skarp Intuision dette Forhold for Aarhundreder siden blev opfattet af Mængden; først nu er det blevet Videnskabens Eiendom. Vor Almue har aldrig som Lægerne miskjendt Tyfusepidemiernes Udbredelse ved Smitte. Det er ganske vist i Mængdens Opfatninger mange Fordomme og Vild-

farelser; men lad os ikke glemme, at det samme er Tilfælde i Videnskaben.

Som i mit Foredrag anført, vil jeg ogsaa tillægge den Kreds og Iagttagere — Mødrene —, fra hvem disse saakaldte Fordomme udgik, en særegen Troværdighed. De første og lette Symptomer, der betegne en Sygdoms Udvikling, iagttager den omhyggelige Moder tidligere og bedre end Lægen. Blandt Lægerne og i Videnskaben ansaaes Vakcinationen meget længe som en høist uskyldig Procedure, og for 40 Aar siden blev Tanken om, at Syfilis kunde overføres paa denne Maade, næsten fuldstændigt og ubetinget afvist. Der foreligger saa overbevisende Fakta, at det nu neppe er tilladt at nære nogen Tvivl herom. Magazinets ældre Læsere ville mindes, hvorledes denne Overførelse af Syfilis ved Vakcinationen fra Begyndelsen af blev betragtet som en Fordom og afvistes, men hvorledes den ene Kjendsgjerning kom frem efter den anden, den ene mere bevisende og afgjørende end den anden. For dem, som maaske endnu kunde tvivle herom, skal jeg tillade mig at henvise til en Meddelelse af Dr. *Eulenberg* under Naturforskermødet i Leipzig 1872. Den har saa stor Interesse, at jeg aftrykker den her efter „Tageblatt der 45 Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte in Leipzig vom 12 bis 18 August 1872 Pag. 194. Demnach erhält das Wort Geh. M-R. Dr. *Eulenberg*, Berlin als Referent für das Thema: Die Vaccination und die Impfproteste. Derselbe führt an, dass unter den Sachverständigen über den Werth der Impfung kein Zweifel sein könne; trotzdem gäbe es so viel Impfproteste. Diese seien nun allerdings nichts Neues. Seits, seit *Jenners* Zeiten habe es dergleichen gegeben, doch seien sie in der letzten Zeit viel mehr hervorgetreten. Dies habe offenbar den Grund, dass dasjenige was sie gegen die Impfung jetzt vorbringen zum Theil begründet ist. In erster Reihe müssen hier die Unbertragung von Krankheiten durch die Vaccina genannt werden. Lange Zeit hat man dieselbe geleugnet, ja für unmöglich erklärt, da ein Gift ein andere ausschliesse. Leider sei an der Moeglichkeit, durch die

Impfung mit Vaccina Krankheiten zu übertragen nicth mehr zu zweifeln. Insbesondere liege eine Anzahl unantastbarer Beobachtungen in Betreff von Syphilis-Uebertragung vor. Ref. theilt einen Fall ausführlich mit, der sich neuerdings in der Rheinprovinz ereignet habe und von dessen Einzelheiten er Gelegenheit gehabt habe, amtlich*) Kentniss zu erhalten. Ein 3 Monate altes scheinbar ganz gesundes Kind wird von einem Arzte zur Abimpfung genommen, der es dazu für ganz besonders geeignet hält, sodass er auch mehrere seiner Verwandten davon impft. Von 140 mit der Lymphe dieses Kindes Revaccinirten werden 50 syphilitisch unter den verscbiedensten Formen. Die örtliche Erscheinungen treten nach 3 Wochen, die algemeinen Erscheinungen nach 5—6 Wochen auf. Das Kind selbst erkrankte 3 Monate später an Condylomen. Die Eltern waren, wie später ermittelt wurde, früher syphilitisch gewesen, allerdings vor mehreren Jahren, aber die Fehlgeburten, welche die Muter mehrfach gehabt, sodass das in Rede stehende Kind das erste ausgetragene war, sind offenbar als fortwirkende latente Syphilis aufzufassen. Dieser Fall lässt keinen Zweifel darüber, dass durch die Impfung mit Vaccina gleichzeitig Syphilis übertragen werden kann.“ Ogsaa med Hensyn til et andet Forhold til Vakcinationen have Kjendsgjerningerne nødt os til at forandre vor Opfatning; den betragtes ikke mere saa enstemmig som tidligere som en høist uskyldig Operation, og det er ikke faa Læger, der dele min Opfatning. Ved samme Naturforskermøde blev Sektionens Udtalelse om Vakcinationen formet i følgende Udtryk (l. c. Pag. 197): „das die Section ohne Ausnahmen die Impfung für nöthig und nutzlich erachtet, dass die Section fast einstemmig für strengen Impfzwang und ebenso

*) Eulenbergs Stilling som Medicinalraad svarer omtrent til vor Medicinalschefs. Den Omstændighed, at han af Naturforskermødet blev valgt til Formand for dette Emne, tør vel ogsaa vise hans Anseelse og Autoritet. Han var en af de to Deputerede, som det tydske Rige sendte til den internationale Lægekongres i Wien 1873.

für Revaccinationszwang sich ausgesprochen habe; dass die Gefahren, mit welchen unter Umständen die Impfung verbunden sei, algemein anerkannt*), jedoch fast algemein als durch gehörige Vorsicht zu vermeiden erachtet werden." I „deutsche Vierteljahrsschrift für öffentliche Gesundheitspflege," 5te Binds 3die Hefte findes Pag. 479 indtaget Forhandlingerne i det kgl. sachsiske Medicinalkollegiums overordentlige Plenarmøde den 9de Juni 1873.

Anledningen til dette Møde var et Forslag til Lov om Indførelse af tvungen Vakcination for det tydske Rige; det var oversendt de forskjellige Regjeringer til Erklæring. Formanden i ovennævnte Kollegium, Geh. Medicinalrath Dr. *Merbach*, gav et Resumé af Kollegiets tidligere Forhandlinger angaaende det samme Emne i Mødet den 22de November 1865. Det hedder der: „Das Kollegium habe sich in Betracht, dass bei genauer Nachforschung über die Verbreitung der Impfung sich herausgestellt habe, wie ohnehin ein hoher Procentsatz der Bevölkerung (unter den in Schulen eintretenden Kindern 90, unter den zum Militær ausgehobenen jungen Männern 92 Procent) in Sachsen vaccinert bezüglich revaccinirt sei und dass es zweifelhaft erscheine, ob durch Einführung des Impfzwanges dieses im Ganzen nicht ungünstige Verhältniss sich noch wesentlich besser gestalten werde, sowie in Betracht, dass allerdings die Thatsache nicht geleugnet werden könne, dass ab und zu mit der Kuhpochenimpfung andere Krankheiten übertragen werden (insbesondere Syphilis) und dass mitunter die Impfung Anlass zu gefährlichen Zufällen gebe (Impferysipel), einstimmig gegen die Impfzwang ausgesprochen."

Ved dette Møde udtalte imidlertid Kollegiet sig for Vakcinationen, da Erfaring havde vist, at Procentforholdet mellem Vakcinerede og Uvakcinerede nu ikke stillede sig saa heldigt som tidligere, og at den Koppeepidemi, der blev udbredt ved den fransk-tydske Krig 1870—71, havde anrettet store Ødelæggelser. Jeg har som bekjendt aldrig nogensinde udtalt mig mod Vakcinationen, som jeg ønsker

---

*) Udhævet af Meddeleren.

indtil videre opretholdt, dog med den Tanke, at den engang kan forlades, og med den bestemte Fordring, at der, saalænge den udføres, sker en ganske anden og omhyggeligere Undersøgelse af Vakcinekilden, end der nu finder Sted. Jeg har anført ovenstaaende enstemmige Udtalelser af en saa intelligent og saa vægtig Korporation som det sachsiske Medicinalkollegium for at vise, at i en Tid, som ligger os ganske nær, blev der udtalt, at ikke alene Syfilis, men ogsaa andre Sygdomme kunde overføres ved Vakcinelymfen, at Vakcinationen undertiden gav Anledning til farlige Tilfælde, og at dette Forhold forekom disse Mænd saa betydningsfuldt, at de dengang ikke vovede at udtale sig for Vakcinationstvang; først en Koppeepidemi i 1871 tvang dem til at tilsidesætte denne velgrundede Betænkelighed.

Begge disse Udtalelser ere ikke Enkeltmands, men Korporationers enstemmige.

Er det ikke muligt, at vor Opfatning af Vakcinationens Følger kan undergaa endnu flere Forandringer, og at vi maaske inden en Menneskealder ville være ligesaa enige om, at Tuberkulosen kan udbredes ved Vakcinationen, som vi nu ere det med Hensyn til Syfilis.

Læren om Tuberkulosen viser jo, hvor usikker og vexlende ikke Kjendsgjerningerne selv, men vor Opfatning og Forklaring er. For ca. 10 Aar siden var der ikke Mange, som troede, at Tuberkulose kunde overføres f. Ex. mellem Ægtefolk. Jeg mindes godt, hvorledes jeg dengang talte med Kolleger om dette Forhold, jeg efter min daværende Erfaring ikke kunde betvivle; men jeg fik i Regelen den Forklaring, at det var de ensartede hygieniske Forhold, der havde fremkaldt Sygdommen, og at der ikke kunde være Tale om Overførelse, eftersom vore Autoriteter benægtede det, og der heller Intet kunde findes herom i Lærebøgerne eller i de cirkulerede Journaler. Nu er der meget faa Læger, som ikke anse en saadan Overførelse mulig og i mange Tilfælde neppe tvivlsom, ligesom man i Literaturen i de sidste Aar finder anført mange overbevisende Kjendsgjerninger for en saadan Overførelse.

Naar der opstaar Sygdom eller Sygelighed efter Vakcinationen, pleier man at anse denne som en tilfældig Leilighedsaarsag, der bringer et forhen tilstedeværende skrofuløst eller tuberkuløst Anlæg til Udbrud. Det Anlæg vilde af sig selv eller maaske ved en anden ligesaa ubetydelig Leilighedsaarsag være kommet til Udbrud. Jeg tør ikke nægte, at dette undertiden maaske kan forholde sig saa; men de Tilfælde jeg har iagttaget af Sygdom eller Sygelighed som Følge af Vakcinationen, forklares, som jeg tror, mest utvunget som direkte Følge af denne. Jeg har seet Vakcinationen hos flere Børn i den samme Familie umiddelbart og bestemt være Udgangspunktet for en aarlang Række af skrofuløse, tuberkuløse Lidelser, der ende med Døden. Det sidste Barn, det eneste, som var tilbage, blev ikke vakcineret; dette Barn er voxet op og er nu naaet over den Alder, da disse Affektioner pleie at udvikle sig. Jeg blev nylig mindet om disse Tilfælde, der i sin Tid gjorde et meget stærkt Indtryk paa mig og bragte mig til at se Vakcinationen som noget mere Betydningsfuldt og Indgribende, end jeg tidligere var vant til. Forældrene søgte nemlig om at lade dette eneste gjenlevende Barn komfirmere, uden at det forud havde underkastet sig Vakcinationen, et Andragende, som velvillig blev imødekommet af vor Medicinalstyrelse.

Jeg tror, at det største Antal af sygelige Affektioner efter Vakcinationen skyldes denne selv. I et vist Antal Tilfælde synes dog endnu et Sygdomsstof foruden Vakcinelymfen at være bragt ind i Organismen. Der er nogle Kjendsgjerninger, der tale for dette. Hvor samtidigt flere Børn, vakcinerede fra samme Individ, komme til at lide af ensartede Tilfælde, synes der neppe at være nogen Tvivl herom. I overveiende Antal af Tilfælde er ganske vist Vakcinationen uden mærkbare Følger for Børnenes Helbredstilstand. Det forekommer mig dog, som om man her maa strække Undersøgelserne noget videre og lade dem omfatte Børnenes senere Liv og da muligt optrædende Sygdom og Sygelighed. Aarsagen til en Sygdom, Sygdomsspiren, eller hvorledes man nu vil betegne det første kau-

sale Moment, kan indvirke paa eller optages i Organismen, uden at den strax viser sin Tilstedeværelse ved aabenbare Sygdomssymptomer. Det samme gjælder mange akute Exantemers Eftersygdomme. Den saakaldte skrofuløse Oftalmi, der er en saa hyppig Eftersygdom efter Mæslinger, optræder i Regelen ikke som umiddelbar Følge af Sygdommen, men først efter nogen Tids Forløb. Den eiendommelige Rækkefølge af Lamheder, der er saa karakteristisk for de sekundære Virkninger af den difteritiske Gift, optræder heller ikke som umiddelbar Følge af Sygdommen. I de her nævnte Tilfælde vil Ingen miskjende et kausalt Sammenhæng, omend Symptomerne af den akute og kroniske Sygdom ikke ere umiddelbart sammenkjedede. Naar en kronisk Sygdom udvikler sig noget senere, vil det altid være forbunden med Vanskelighed at afgjøre, hvorvidt der er et saadant ætiologisk Ssmmenhæng. Vi have her kun Analogier at støtte os til, og jeg indrømmer, at noget Bevis for et saadant Sammenhæng endnu vanskeligt kan føres; her behøves omfattende Undersøgelser. Man maatte se, om f. Ex. et vist Antal Individer, der have overstaaet Mæslingerne, i Sammenligning med et lignende Antal, der ikke havde havt denne Sygdom, hyppigere angrebes af visse kroniske Sygdomme. Undersøgelser af denne Art vilde maaske give et overraskende Resultat. Vi besidde allerede nu Kjendsgjerninger, der pege i den Retning.

Er det ikke sandsynligt, at den forholdsvis sjeldne Forekomst af skrofuløse og tuberkuløse Sygdomme f. Ex. paa Færøerne og Island kan staa i Forbindelse med den Sjeldenhed og det lange Mellemrum, hvormed de akute Exantemer (Skarlagensfeber, Mæslinger) forekomme? Naar Tæring efter engelske Forfatteres Opgave nu forekommer hos de Indføldte paa Ny-Zeland, hvor den tidligere var ukjendt, tør det være vanskeligt at paavise nogen saadan Forandring i Maoriernes Levesæt, at dens Optræden deraf kan forklares. Er det ikke muligt og maaske sandsynligt, at der kan være et Sammenhæng mellem de tuberkuløse Sygdommes Udbredelse og foregaaende Mæslingeepidemier, der, som Erfaring viser, tilligemed Kopper hurtigst og

lettest udbrede sig til de Stammer, der komme i Berørelse med Europæerne? Der er mellem disse to Epidemier den væsentlige Forskjel, at Kopperne i det akute Stadium ere langt mere dræbende, medens ved Mæslingerne Eftersygdommene have en forholdsvis større Betydning. Den store Betydning, de akute Exantemer have for de kroniske Sygdomme, staar neppe endnu tilstrækkeligt klart. Det System, hvormed man her i Kristiania har søgt at hindre de akute Sygdommes Udbredelse, synes, hvor kort det end har været i Virksomhed, allerede at have bevirket en Indskrænkning i de kroniske Sygdomme. Men der behøves en Aarrække og mange fortsatte Erfaringer for at bringe dette til fuld Vished; nu tør det kun fremsættes som en Formodning.

Man har gjort en Indvending mod Vakcinationen, der af Lægerne gjerne er betegnet som en ugrundet Fordom og uden videre Undersøgelse afvist. Man har sagt, at der var noget Unaturligt ved Vakcinationen, forsaavidt en Sygdom, som efter sin Natur bestod i en rigelig Eruption af Pustler, blev indskrænket til nogle Faa, og at altsaa paa en Maade Noget ikke kom til Udvikling eller blev undertrykt, at en Sygdomsgift blev tilbageholdt i Organismen. Jeg tror, at denne Paastand fortjener at undersøges og overveies noget nærmere. Det er umuligt at miskjende, at et saadant Forhold i enkelte baade akute og kroniske Sygdomme finder Sted; omend den patologiske Anatomi og Fysiologi ikke kan paavise eller forklare et saadant Sammenhæng, ere Kjendsgjerningerne ikke desto mindre tilstede baade for de akute og kroniske Sygdommes Vedkommende. De omvankende Smerter og den nedtrykte Sindsstemning, der ledsage det tidligere Stadium af Spedalskheden, ophører og giver Plads for en Følelse af relativt Velvære, naar Knudeudbrudet har fundet Sted. Jeg har seet hysteriske og nervøse Lidelser af ikke ringe Intensitet ophøre, efterat Lungerne vare angrebne.

Det er i mange Tilfælde meget vanskeligt at afgjøre, hvorfor enkelte Individer angribes af Eftersygdomme efter Mæslingerne, medens et større Antal gaar fri. Men der synes efter min Erfaring, og jeg tror, at mange ældre

Læger dele min Mening, at være et bestemt Forhold mellem Fuldstændigheden og Ufuldstændigheden af Exantemet og de paafølgende Eftersygdomme, navnlig synes Eftersygdommenes Intensitet at staa i et vist Forhold til den større eller mindre Omhu, hvormed Afskallingsperioden (Udskillelsen af Sygdomsgiften) overvaages. Hvor gammeldags og fordomsfuld end en saadan Opfatning synes, stemmer den dog med Erfaring og Kjendsgjerninger, skjønt maaske ikke med Cellulærpatologien. Kopperne efterlode ogsaa Sygdom og Sygelighed, men ganske vist ulige sjeldnere end de akute Exantemer, der nu herske, og det synes næsten, som de Individer, hos hvilke Eruptionen havde været meget rigelig, og hos hvem altsaa, om man saa vil, Sygdomsstoffet eller Sygdomsgiften var fuldstændigt udskilt, for sit øvrige Liv bevarede en særlig god Sundhedstilstand. Man finder anført, at de vare mindre modtagelige for Tyfussmitte; men ganske sikkert er det, at mange af disse Individer, der i det vanzirede af talrige Ar bedækkede Ansigt bar Vidnesbyrd om Koppeudbrudets Fuldstændighed og Intensitet, naaede en høi Alder og bevarede en Jernhelbred. De ældre Læsere af disse Linier ville sikkerlig mindes mange saadanne.

Man kan indvende imod denne Opfatning, der, som jeg meget vel erkjender, slet ikke er moderne og tidsmæssig, men som alligevel er sand, at Tusinder og Tusinder og i det Hele taget det overveiende Antal af nulevende Individer ere vakcinerede, og at altsaa deres Helbredstilstand maatte vise Spor af en saadan Sygdomsgifts Indvirkning paa Organismen, men at dette slet ikke er Tilfælde, idet der hos det overveiende Antal ingensomhelst sygelige Følger af Vakcinationen kunne paavises. Jeg indrømmer fuldkommen den store Vægt, som den Indvending har, og jeg formaar kun delvis at afkræfte den. Jeg vil dog her for det første bemærke, at Antallet af de Børn, hvor Vakcinationen er Udgangspunktet for Sygdom og Sygelighed, om end lidet i Forhold til det hele Antal Vakcinerede, dog efter min Erfaring ikke er ringe, og ialfald fuldkommen tilstrækkeligt til at fortjene den største Opmærksomhed.

Dernæst tør det være tvivlsomt, om ikke Forandringer hele Slægtens Sundhedstilstand har fundet Sted. Spørgsmaalet om Forandringer i Sygdomskonstitutionen, ikke i Sygdommene selv, men i de Symptomer, hvormed de optræde, er overmaade vanskeligt og indviklet, og det tør ikke uden videre afvises eller betegnes som en Illusion Emnet er omfattende, men dunkelt, og jeg tør ikke paa dette Sted gaa ind paa denne vanskelige Undersøgelse; men det er en Kjendsgjerning, at baade akute og kroniske Sygdomme have et Præg af Blodfattigdom og Debilitet, der i nogen Grad, om end ikke ganske, retfærdiggjør den nu saa udbredte Anvendelse af inciterende og toniske Midler (Jern, Kinin, Alkohol). Uden Tvivl have mange Forhold her samvirket; Forandringer i Levesæt, den udbredte, overhaandtagende Nydelse af Kaffe, Tobak og Alkohol, Befolkningen sammenhobes mere og mere i Byerne, Fabrikindustrien og mange andre Forhold tvinge efterhaanden flere og flere Mennesker til at indaande uren Luft, de sociale Forhold nøde Individerne til et mere og mere anstrængt og opslidende Arbeide; der er en Aftagen i den almindelige Sundhedstilstand trods den ringe Mortalitet.

Tør Nogen nægte, at Vakcinationen muligvis kan have nogen Del heri? Jeg vil ikke vove ubetinget at afvise en saadan Undersøgelse. Jeg har ovenfor nævnt en Lokalitet i Lister og Mandals Amt, hvor Tuberkulosen paa en liden Kreds af Gaarde (Borgen, Bøen, Ryen) forekom i stor Udbredelse arvet og undertiden tydeligen meddelt til Ægtefæller. Det var mig paafaldende, at jeg ved at gaa tilbage og undersøge Slægten fandt en hel Række Sødskende fra Gaarden Borgen, hos hvis talrige Afkom i 2det og 3die Led der overalt forekom Tæring og Kjertelsyge, medens der tidligere i Slægten intet Tilfælde af Lungesvindsot eller Kjertelsyge kunde findes; i denne første Generation vare alle Individer enten inokulerede eller havde havt de naturlige Kopper. Paa den Kant udførtes, efter hvad jeg ved mine Undersøgelser har fundet, Inokulationen meget hyppigt, indtil omkring Aaret 1799 eller 1800. Fra den Tid af blev ialfald i Byerne de fleste Individer vakci-

nerede, uagtet Vakcinationen først 10 Aar senere blev paabudt. Det er muligt, at dette blot er en Tilfældighed; men jeg kan ikke holde den Formodning tilbage, at Vakcinationen maaske kan have været en af Aarsagerne. I de Lande, hvor Vakcinationen er indført, maatte, om min Forudsætning var rigtig, Antallet af skrofuløse og tuberkuløse Sygdomme være tiltagende. Jeg har ikke kunnet finde Tal eller Oplysninger, der enten kunne bekræfte eller afvise denne Mistanke mod Vakcinationen som ugrundet.

Hvor langt en Sygdomsgifts Indvirkning strækker sig fra Individet udover i Slægten vide vi kun meget ufuldstændigt. Der gives Sygdomsgifte, som i Aartusinder vedligeholde en ensartet Karakter og Symptomer, snart fremtrædende i en Generation, snart skjulende sig i den næste, men altid uforandret. Om den syfilitiske Dyskrasi foreligger der ikke et tilstrækkeligt Antal gjennem Slægter fortsatte Iagttagelser; vi vide for Øieblikket ikke, om den udslettes gjennem Slægterne, hvormange Slægtsled der isaafald behøves, om og hvilke hygieniske Forhold, der befordre eller hemme Giftens fuldstændige Udskillelse.

Jeg har ovenfor anført, at den tuberkuløse Sygdoms Forekomst i Slægten er meget forskjellig, og der kan opstilles visse Typer eller Schemata derfor. Dersom de akute Exantemer (Mæslinger, Skarlagensfeber, Vakcine) efterlader en kronisk Sygelighed eller Noget, der minder om de syfilitiske sekundære Symptomer, er der et andet Spørgsmaal, som trænger sig frem. Vil nogen Del af denne kroniske Forandring kunne arves, og er det altsaa et Moment, der paavirker ikke alene Individet, men ogsaa Slægten? *Hebra* antyder noget Saadant for Mæslingernes Vedkommende. Han tænker nærmest paa Immuniteten; den arves naturligvis ikke fuldstændigt; men Udtrykket for en saadan, om end aftagende, Virkning paa Afkommet kunde spores i et mildere Forløb af denne Sygdom. Spørgsmaalet er forresten yderst vanskeligt at besvare. Men en Kjendsgjerning fortjener dog at komme i Betragtning; det er den mærkelige Omstændighed, at Mæslingerne, naar de komme som ny Sygdom hos en afsidesliggende Stamme eller Lokalitet,

synes at optræde paafaldende ondartede. Den Tanke, at Følgerne af en akut Sygdom (Vakcinationen) skulde strække sig videre end til Individet og virke paa Slægten, vil hverken være ny eller fremmed for den, der kjender de nye og mærkelige Undersøgelser om Arveligheden — den fysiologiske og patologiske —, der betegner et af de væsentligste Fremskridt i den nyere Naturforskning. De ere, som jeg tror, kun lidet kjendte af Lægerne og findes fuldstændigt samlede og meddelte i *Darwin's* Værk om Planters og Dyrs Forandringer ved Domistikation. Vi have hidtil tænkt os Arveligheden væsentligt som Noget, der meddeltes fra den næste eller høist fra den næst foregaaende Generation. Den viser sig nu som noget langt mere omfattende. Det er derigjennem man kommer til den rette Opfatning af Slægtsliv og Slægtssygdomme ɔ: ikke Sygdomme, der forekomme af og til i Slægten paa en ensartet Maade, men Sygdomme, der fordre to eller flere Generationer til fuldstændig Udvikling og Forløb. Den progressive Tuberkulose, som jeg ovenfor har nævnt, frembyder et Exempel paa en saadan Slægtssygdom. Den bliver først dødelig for Slægten i 3die Led, paa samme Tid som saaledes fysiologiske Forandringer og Sygdomme nedarves; paavirker Slægten og akkomuleres, kommer en anden Række af Kræfter frem, der stræbe mod Slægtens Ideal, arbeider opad, fjerner det Sygelige, renser Slægten.

Jeg vil ønske, at den velvillige Læser, inden han dømte om mine Meninger, vilde gjøre sig bekjendt med disse mærkelige Undersøgelser, hvis Værd og Betydning ogsaa for Medicinen langtfra er tilstrækkelig vurderet. Her er ikke Tale om natur-filosofiske Betragtninger, men om nye Naturlove, som vi ere ifærd med at opdage.

Jeg vilde omtrent have sagt, hvad jeg her i disse Bemærkninger har tilføiet mit Foredrag paa Naturforskermødet, om Tiden havde tilladt det. Jeg har i et dunkelt og indviklet Emne søgt at finde Sandheden eller ialfald antydet de Veie, ad hvilken den kan naaes. Af den skarpe Modsigelse og Kritik, mine Udtalelser have mødt, vil den endelige og definitive Sandhed fremgaa. Det er muligt, at

Vakcinationen vil blive frikjendt for en ugrundet Mistanke; men det kan ogsaa være, at vi ville betragte den som mere betydningsfuld i hygienisk Henseende, end vi tidligere have gjort.
